

*Міністерство освіти і науки,
молоді та спорту України*

Ніжинський
державний університет
імені Миколи Гоголя

Наукові записки

Психолого-педагогічні
науки

№ 9

Ніжин – 2011

УДК 378.147: 811.111'342.9

ЕТАПИ НАВЧАННЯ ЕМОЦІЙНО-МОДАЛЬНОЇ ІНТОНАЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ВІДЕОФОНОГРАМИ

Мосьпан Н.В.

Статтю присвячено проблемі навчання англійської емоційно-модальної інтонації з використанням відеофонограми студентів мовних вищих навчальних закладів. У статті представлені етапи навчання емоційно-модальної інтонації з використанням відеофонограми та типи вправ, розроблені автором відповідно до визначених етапів.

Ключові слова: відеофонограма, емоційно-модальна інтонація, етапи.

Статья посвящена проблеме обучения английской эмоционально-модальной интонации с использованием видеофонограмы студентов языковых высших учебных заведений. В статье представлены этапы обучения английской эмоционально-модальной интонации с использованием видеофонограмы и типы упражнений, разработанные автором в соответствии с этапами.

Ключевые слова: видеофонограма, эмоционально-модальная интонация, этапы.

The article focuses on the problem of teaching English emotional intonation with video at linguistic universities. The author describes stages of teaching English emotional intonation with video and suggests exercises pertaining to each stage.

Key words: emotional intonation, stages, video.

Лінгвістичний аспект навчання англійської емоційно-модальної інтонації (ЕМІн) полягає у визначенні специфіки ЕМІн як компонента мовлення, що бере безпосередню участь у вираженні емоційності. Виділяючи лінгвістичний, паралінгвістичний та екстралінгвістичний аспекти емоційності, дослідники пропонують застосовувати комплексний підхід до її навчання. Специфіка англійської ЕМІн полягає в тому, що вона як окремий елемент системи виразних засобів емоційного мовлення несе інформацію про емоційний стан людини лише на лінгвістичному – звуковому рівні, що без зорових індикаторів – паралінгвістичних та екстралінгвістичних компонентів є недостатнім фактором для адекватного її сприйняття та вираження [3]. Відповідно ЕМІн слід розглядати в тісному зв'язку з іншими засобами вираження емоційності на лінгвістичному, паралінгвістичному й екстралінгвістичному рівнях.

Вважаємо, що виділена специфіка ЕМІн має знайти своє втілення в методиці формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції, оскільки обумовлює необхідність навчання інтонаційних засобів вираження емоційно-модальних значень у комплексі із зоровою опорою на паралінгвістичні й екстралінгвістичні компоненти, завдяки яким можна знизити труднощі

навчання ЕМІн. Урахування цього факту потребує уточнення етапів навчання ЕМІн, розглядаючи інтонацію як компонент емоційного мовлення та використання відповідного джерела інформації у навчальному процесі.

Вивчення методичної літератури з цього питання показало, що в методиці навчання інтонації виділяють різні етапи: етап презентації нової емоційної інтонаційної моделі (ЕІНМ), етап впізнавання, або сприйняття ЕІНМ, тренувальний етап, або етап активізації матеріалу, етап виконання мовленнєвих вправ, або контрольний етап [4, с. 42; 6, с. 6–8]. Таке поетапне навчання емоційної інтонації, в першу чергу, пов'язано зі специфікою *інтонаційної навички*, під якою розуміють “навичку інтонаційно та ритмічно правильного оформлення власного мовлення та розуміння інтонації мовлення інших”. Виділяють два компоненти інтонаційної навички (ІН): операційний, що забезпечує сенсорно-моторну готовність до використання ЕІНМ, і функціонально-мотиваційний, що визначає доречність і доцільність інтонаційного оформлення мовлення [6, с. 6]. Ці компоненти по-різному відображаються на різних етапах навчання інтонації. Так, на етапі презентації відбувається пояснення ЕІНМ. На етапі сприйняття здійснюється орієнтовне інтонування або актуальне усвідомлення формальних параметрів

ЕІнМ, формування рецептивних ІнН під час аудіювання. Тренувальний етап передбачає формування репродуктивних ІнН під час імітативного відтворення, відтворення ЕІнМ за аналогією та виразного читання вголос; на цьому етапі відбувається актуальне усвідомлення функції ЕІнМ [6, с. 7]. Останній етап, який С.В.Павлова [6, с. 7–8] визначає як етап усвідомленого контролю, спрямований на розвиток продуктивних ІнН у говорінні та умінь інтонування в мовленні [4, с. 40]. Розвиток ІнН та умінь відбувається під час виконання мовленнєвих вправ, коли свідомість студента спрямована на зміст мовлення, а його інтонаційні параметри усвідомлено контролюються.

Оскільки під час формування та розвитку ІнН і вмінь інтонування в мовленні відбуваються дії на *інтонування* висловлювань, під яким розуміють набуття висловлюванням відповідного інтонаційного оформлення [1, с. 34], вважаємо за доцільне виділити етап інтонування репродуктивного емоційного мовлення та етап усвідомленого інтонування власного емоційного мовлення. Такі назви, на нашу думку, відображають суть вищезазначених етапів навчання інтонації.

Підсумовуючи аналіз змісту та цілей етапів навчання інтонації, розроблених у сучасній методичці, видається можливим запропонувати такі етапи навчання ЕМІн:

1. Етап презентації нової ЕІнМ, який передбачає ознайомлення студентів з новим інтонаційним матеріалом у контексті мовленнєвої діяльності.

2. Етап усвідомленого сприйняття ЕМІн, який передбачає усвідомлення інтонаційних параметрів і змісту ЕІнМ, створення еталонів ЕІнМ у пам'яті студентів.

3. Етап інтонування репродуктивного емоційного мовлення, який передбачає усвідомлення студентами форми, змісту та функції ЕІнМ у мовленні та нормативне використання ЕІнМ у мовленні.

4. Етап усвідомленого інтонування власного емоційного мовлення, який передбачає комунікативно виправдане використання ЕІнМ у власному мовленні, усвідомлений контроль інтонаційних параметрів відповідно до змісту та ситуації.

На нашу думку, такий підхід до визначення етапів навчання ЕМІн, по-перше, враховує специфіку ЕМІн, дозволяє розглядати її як мовленнєвий компонент емоційності, по-друге, дає можливість не просто навчання інтонаційного оформлення окремих висловлювань та комунікативних типів речень, а формуванню у студентів здібності виражати емоції та ставлення до співрозмовника у власному мовленні з правильним його інтонаційним оформленням. Вважаємо за доцільне застосовувати такий підхід до поетапного навчання ЕМІн на II курсі мовного вищого закладу освіти, оскільки на цьому курсі "сформованість мовленнєвої здатності у студентів забезпечує умови для осмисленого використання ЕМІн у власному мовленні" [6, с. 9].

Для формування у студентів мовленнєвих ІнН – осмисленого використання ЕМІн у власному мовленні слід відібрати надійний технічний засіб

навчання, який міг би презентувати поряд з лінгвістичним і соціокультурний компонент мовлення. Фонограма, визначена як ефективний засіб формування вимовних навичок, не здатна створити такі умови для навчання ЕМІн, особливо студентам із зоровим сприйняттям мовленнєвої інформації. Фонограма не презентує зовнішні мовленнєві фактори, на які спирається людина під час сприйняття, тому що навчання ЕМІн відбувається без опори на видимого співрозмовника, паралінгвістичний аспект його мовлення та обставини спілкування. Експериментально доведено [5], що таким засобом може бути відеофонограма (ВФГ), яка дає можливість студентам набути той мовленнєвий і соціокультурний досвід, який сприяє успішності спілкування іноземною мовою. Використання ВФГ під час навчання ЕМІн дозволяє створити комунікативні умови для формування ІнН, завдяки презентації комунікативної ситуації та комунікативної поведінки її учасників, наявність яких покращує процес сприйняття та продукування ЕМІн у мовленні.

Наступним кроком було визначення етапів навчання ЕМІн з використанням ВФГ, враховуючи особливості поетапного навчання іноземною мовою спілкування з використанням ВФГ, що було зроблено на основі їх співвіднесення. Слід зауважити, що, спираючись на специфіку навчання ЕМІн, 6-етапний процес навчання англійського мовлення з використанням ВФГ, розроблений Н.І.Бичковою [2, с. 15–38], зазнав модифікації і був збільшений до 9-ти етапів навчання ЕМІн з використанням ВФГ, що наведено в табл. 1.

Слід зауважити, що потенційні можливості ВФГ дозволяють організовувати процес інтонування репродуктивного емоційного мовлення паузованим і синхронним способами. Так, *паузованим способом* мають виконуватися репродуктивні вправи. Такі вправи організовані з паузуванням аудіо- і відеорядів; вони відрізняються часом, який надається для виконання завдання – він регулюється викладачем, враховуючи індивідуальні особливості мовлення студентів.

Синхронним способом мають виконуватися репродуктивні та продуктивні вправи на озвучування, під час яких здійснюється спілкування студента з телемовцем під час вибіркового або повного вимкнення аудіоряду. Мовленнєва діяльність студента відбувається під час нібито природних пауз, які створюються викладачем шляхом вимкнення та вмикання звуку на час звучання репліки-реакції. Оскільки синхронні вправи не переривають природного ходу подій, мовленнєва діяльність студента відбувається замість мовлення актора, коли у студента є деякий час, щоб проголосити репліку. Час на виконання завдання може бути коротшим, ніж у паузованих вправах, тому що він обмежений умовами спілкування з екранним співрозмовником і комунікативною ситуацією, зображеною на екрані.

Таким чином, наведені у статті етапи навчання англійської ЕМІн з використанням ВФГ визначені з урахуванням лінгвістичних та екстралінгвістичних особливостей ЕМІн і специфіки застосування ВФГ у навчальному процесі.

Результати співвіднесення етапів навчання ЕМІн з етапами використання відеофонограми

Етапи навчання ЕМІн	Етапи використання ВФГ	Етапи навчання ЕМІн з використанням ВФГ
–	Соціокультурної та мовної орієнтації перед демонстрацією частини відеокурсу	Соціокультурної та мовної орієнтації перед демонстрацією частини відеокурсу
	Адаптивної рецепції під час перегляду частини відеокурсу з безпосередньою суміщеною семантизацією незнайомих мовних одиниць	Адаптивної рецепції з безпосередньою суміщеною семантизацією незнайомих мовних одиниць під час перегляду частини відеокурсу
Презентації нової ЕІМ	–	Презентації незнайомих моделей ЕМІн під час перегляду частини відеокурсу
Усвідомленого сприйняття ЕМІн	Спеціального навчання слухової рецепції під час перегляду частини відеокурсу	Спеціального навчання рецепції ЕМІн під час перегляду частини відеокурсу
Інтонування репродуктивного емоційного мовлення	–	Інтонування репродуктивного мовлення під час пауз у демонстрації частини відеокурсу
	Синхронної репродуктивної або продуктивної мовленнєвої діяльності під час демонстрації частини відеокурсу	Інтонування синхронного репродуктивного мовлення під час демонстрації частини відеокурсу
Усвідомленого інтонування власного емоційного мовлення	Інтонування синхронного продуктивного мовлення під час демонстрації частини відеокурсу	Інтонування синхронного продуктивного мовлення під час демонстрації частини відеокурсу
	Репродуктивної або продуктивної мовленнєвої діяльності після перегляду частини відеокурсу	Інтонування продуктивного мовлення після перегляду частини відеокурсу
	Продуктивної мовленнєвої діяльності на основі змісту декількох або всього АВК	Продуктивної мовленнєвої діяльності на основі змісту декількох частин відеокурсу

Література

1. Бернштейн С. И. Словарь фонетических терминов / С. И. Бернштейн. – М. : Восточная литература, 1996. – 171 с.
2. Бичкова Н. І. Основи використання відеофонограми та фонограми для навчання іноземних мов / Н. І. Бичкова. – К. : Віпол, 1999.
Ч. 1 : Методика використання відеофонограми. – 1999. – 107 с.
3. Витт Н. В. Система эмоциональных явлений и обучение иностранному языку / Н. В. Витт // Вопросы психологического обоснования обучения иностранным языкам : сб. науч. трудов. – М. : МГПИИЯ им. М. Тореза, 1982. – Вып. 187. – С. 27–42.
4. Головач Ю. В. Контроль рівня сформованості професійно-фонетичної компетенції студентів першого курсу мовного вузу (на матер. англ. мови) : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Головач Юлія Валеріївна. – К., 1997. – 272 с.
5. Мосьпан Н. В. Ефективність використання фонограми та відеофонограми для навчання емоційно-модальної інтонації // Наукові записки Ніжинського держ. ун-ту ім. М.Гоголя. Серія “Педагогіка та психологія”. – Ніжин : НДУ, 2007. – № 5. – С. 108–114.
6. Павлова С. В. Обучение интонационным моделям английского языка как средству прагматики высказывания (на II курсе языковых факультетов) : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Методика преподавания иностранных языков” / Павлова С. В. – М., 1984. – 16 с.

УДК 378(13)(04.3)

ПОДГОТОВКА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ НА СТУПЕНИ “БАКАЛАВРИАТ” В ВУЗАХ США В КОНТЕКСТЕ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ

Раевская М.Ю.

У статті розглядається структура освітніх програм з підготовки педагогічних кадрів на ступені “бакалавр” на прикладі американських вишів. Загально-освітній компонент навчальних програм на здобуття ступеня бакалавра складається з п’яти блоків: англійська мова, математика, природничі, суспільні та гуманітарні науки. Ступінь бакалавра присвоюється за успішне закінчення навчання за чотирирічною бакалаврською програмою в чотирирічному коледжі або університеті.

Ключові слова: освітня програма, ступінь бакалавра, загальноосвітній компонент.

В данной статье рассматривается структура образовательных программ по подготовке педагогических кадров на ступени “бакалавр” на примере американских вузов. Общеобразовательный компонент учебных программ на получение степени бакалавра состоит из пяти блоков: английский язык, математика, естественные, общественные и гуманитарные науки. Степень бакалавра (Bachelor’s Degree) присуждается за успешное окончание обучения по четырехлетней бакалаврской программе в 4-годичном колледже или университете.

Ключевые слова: образовательная программа, степень бакалавра, общеобразовательный компонент.

The structure of educational programs on teaching future teachers at the stage of Bachelor in American higher educational establishments is examined. The general education component of the curriculum for a Bachelor’s Degree consists of five units: English, mathematics, natural, social sciences and humanities. Bachelor’s Degree is given for successful completion of a four-year bachelor’s program in a 4-year college or university.

Key words: educational program, Bachelor’s Degree, general education component.

Диверсифікація системи вищого освіти Північної Америки, представлена різноманітними типами вузів, методами та формами фінансування, знаходить своє проявлення також у багаторівневій структурі освітніх програм, різноманітності дипломів, ступенів та звань, присуджуваних у вузах країни.

Багато коледжів та університетів відкривають нові програми з метою створення сприятливого клімату для представників різних соціальних прошарків та національних меншин як для нинішніх студентів, так і для майбутніх абітурієнтів. При цьому враховується культурне та етнічне різноманітність країни. Так, деканат дипломної підготовки спеціалістів з розвитку програм освітнього рівності (Пенсільванський державний університет) визначає в межах своєї програми диверсифікацію наступним чином: “Розвиток

критичної думки є одним з краеугольних каменів університету. Такий критичний підхід базується на демографічному та культурному різноманітті. Адміністрація Віце-президента та Деканат дипломної підготовки характеризують диверсифікацію як сприятливий клімат, який створюється представниками факультету, професорсько-викладацького складу та самими студентами в стосунку до меншин – представників різних соціальних прошарків, культур, релігій, національностей, сексуальних меншин, а також осіб з умовними та фізичними недоліками” [10]. В зв’язку з поставленою метою деканат розробляє та застосовує виховні програми, професійного розвитку, проводить конференції, семінари, лекції, диспути.

Одною з специфічних особливостей змісту навчання в американському вузі є